

Abstract.

Antoshchenkova V.V., Antoshchenkov R.V. Energy efficiency as a criterion for innovative development and competitiveness of the state.

The urgency and necessity of providing energy efficiency as a criterion of innovative development and competitiveness of the state are considered in the article. It is namely the development of energy efficiency through innovative development of the economy is the undisputed basis of the competitiveness of the state in the long run. Energy efficiency, as a criterion for innovative development, is the coordination and financial interconnection of administrative, legislative, scientific and technical and product innovations, which as a result provide a general socio-economic effect. It is necessary to provide favorable legal, political and economic conditions that would stimulate and form the basis of economic and energy independence of the country. Ukraine has all the necessary factors, conditions, factors (fertile land, favorable natural and climatic conditions, considerable labor potential, entrepreneurial talent, important scientific and technological developments, which usually require national investments in the first place).

Key words: *energy efficiency, energy intensity, innovation, competitiveness, energy.*

УДК 631.1.027:336.717.063

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА

**АРТЕМЕНКО О.О. К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ШАБІНСЬКИЙ О.В., Д.Е.Н., ПРОФЕСОР КАФЕДРИ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Удосконалення виробничих витрат на вирощуванні сільськогосподарських культур є загально визнаним способом вдосконалення діяльності підприємства та ефективним інструментом управління його розвитком. Аграрні підприємства галузі в межах господарської діяльності несуть різні витрати, які умовно можна розподілити на дві групи: виробничі та невиробничі витрати підприємства. Причому з моменту переходу до ринкової економіки роль останньої групи витрат стрімко зростає, оскільки виробничі потужності та обсяги випуску продукції вже давно не являються об'єктивними показниками ефективності діяльності підприємства. Підприємство може постійно нарощувати виробничі потужності й при цьому працювати «на склад», не маючи припливу доходів від реалізації продукції. Розміри реальних доходів виробничого підприємства безпосередньо залежать від ефективності організації діяльності щодо реалізації виробленої продукції.

Таким чином, якщо оптимізація витрат аграрного підприємства є одним з двох ключових способів максимізації прибутку та підвищення ефективності діяльності підприємства, то оптимізація невиробничих витрат підприємства має особливу важливість для вдосконалення управління підприємством, оскільки підприємство одночасно мінімізує витрати й збільшує прибутки за рахунок підвищення обсягів збуту продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням, пов'язаним з теорією та практикою формування витрат, підвищенням ефективності сільськогосподарського виробництва присвятили наукові праці провідні вітчизняні науковці: В.Г. Андрійчук, О.М. Варченко, М.Г. Грещак, С.І. Дем'яненко, М.Я. Дем'яненко, О.С. Коцюба, О.О. Красноручький, Г.Є. Мазнев, П.М. Макаренко, І.В. Охріменко, Б.Й. Пасхавер, О.М. Шпичак, О.Г. Шпикуляк, та інші.

Автори акцентують увагу на доцільності скорочення витрат підприємства за рахунок їх оптимізації на основі прийняття оптимальних рішень, що має базуватися на відповідній техніко-економічній та аналітичній інформації щодо діяльності підприємства.

Формулювання цілей статті. Провести оцінку ефективності витрат аграрних підприємств України, та запропонувати напрями щодо їх оптимізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз структури витрат на виробництво продукції сільськогосподарськими підприємствами за останні роки свідчить, що прямі матеріальні витрати становили переважну їх частину (70-80 %). Тому виникає потреба оцінити ефективність витрат в цілому, а також з'ясувати місце витрат за окремими видами продукції взагалі. Але при цьому необхідно врахувати не тільки вид діяльності (тваринництво та рослинництво), а і номенклатуру продукції, що виробляє підприємство. Сільське господарство України є однією з найважливіших галузей економіки. Воно забезпечує 8,2 % валової доданої вартості, тут зайнято понад 3 млн. населення, використовується основних засобів вартістю понад 100 млрд. грн., функціонують майже 56,5 тисяч господарюючих суб'єктів, що використовують 21,6 млн. га сільськогосподарських угідь. Вироблена в сільському господарстві 1 гривня продукції дає змогу одержувати понад 12 гривень продукції в інших галузях.

Сільське господарство як галузь має низку особливостей, що значною мірою визначають результати діяльності аграрних підприємств. Водночас, як і в інших галузях народного господарства,

тут діють загальні економічні закони, хоча вони виявляються саме з урахуванням цих специфічних особливостей.

У сільському господарстві виробництво продукції пов'язане з використанням виробничих ресурсів галузі – трудових, земельних, водних, матеріальних, у процесі якого вони частково або повністю споживаються і переносяться на новостворену продукцію. Проблема управління витратами є однією з найактуальніших, найскладніших проблем кожного суб'єкта господарювання.

Для оцінки ефективності витрат на освоєння інновацій у сільському господарстві використовують систему показників у відповідності з критеріями і видами ефективності: технологічної (урожайність, продуктивність тварин, якість продукції, витрати ресурсів, продуктивність праці), економічної (валова продукція, ціна, собівартість, рентабельність, прибуток), соціальної (заробітна плата, зайнятість, зміна умов праці, підвищення кваліфікації) і екологічної (родючість ґрунтів, вміст токсичних і канцерогенних речовин у повітрі, у паливо-мастильних матеріалах, пестицидів і інших шкідливих речовин в продукції).

Витрати підприємства є основою у формуванні його прибутку, а в сучасних ринкових умовах саме функціонування аграрного підприємства неможливе без системи планування та контролю витрат.

Оскільки прибуток – мета господарської діяльності кожного підприємства, то в подальшому важливо зберегти його на тому ж рівні або навіть наростити його обсяг. Саме для цього постає необхідним знайти резерви зростання прибутку.

Важливим напрямом пошуку резервів зростання прибутку є зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції, наприклад, насіннєвий матеріал, добрива, засоби захисту рослин, палива, енергії, амортизації основних фондів та інших витрат. Тому, постає завдання проаналізувати структуру витрат операційної діяльності підприємств за досліджуваний період, та виділити в їх складі ті статті витрат, які, виходячи із існуючих тенденцій діяльності підприємства, можуть бути скорочені, тобто оптимізовані до певного рівня.

Важливою складовою системи управління витратами на підприємстві є розробка заходів щодо зниження витрат виробництва, що при подальшому дослідженні буде показано на прикладі агрофірми ТОВ АФ «ОБРІЙ» LTD Талалаївського району Чернігівської області в галузі рослинництва в таблиці 1.

Структура виробничих витрат ТОВ АФ «ОБРІЙ» LTD

<i>Стаття</i>	<i>2015рік</i>	<i>2016рік</i>
Матеріальні витрати, тис. грн.	77847	107340
Витрати на оплату праці, тис. грн.	5939	3040
Відрахування на соціальні заходи, тис. грн.	1100	1860
Амортизаційні відрахування, тис. грн.	2500	3660
Інші операційні витрати, тис. грн.	24761	31910
Разом витрат, тис. грн.	112147	147810

З таблиці видно, що найбільшу вагу в структурі витрат складають операційні та матеріальні витрати. Розглянемо чинники їх зменшення на підприємствах галузі рослинництва

Для оптимізації обсягу операційних витрат доцільно зменшувати ті статті, які мають найбільшу питому вагу у загальній величині витрат.

Раціональним буде мінімізація перш за все собівартості реалізації та витрат на збут (при збереженні якості продукції рослинництва та процесу обслуговування покупців).

Для оптимізації операційних витрат, на аграрних підприємствах використовують:

- пошук надійних постачальників виробничих ресурсів;
- удосконалення сівозмін, та асортименту продукції, що виробляється;
- вдосконалення організації праці та збутової діяльності;
- підвищення продуктивності праці;
- максимальне залучення додаткових доходів від вільних активів (оренда земельних ділянок, які не використовуються в даний момент суб'єктом господарювання, що принесе додатковий дохід їй, таким чином, зменшить затрати на утримання приміщень, енергетичних та сільськогосподарських машин чи обладнання);
- перманентний контроль за витратами підприємства;
- підвищення ефективності внутрішнього управління витратами на основі своєчасного та якісно проведеного аналізу.

Проблема оптимізації матеріальних витрат ґрунтується на: зменшенні техніко-технологічних витрат при проектуванні та розробці нових сортів продукції.

Резерви зростання прибутку – це кількісно вимірні можливості його збільшення за рахунок зростання обсягу реалізації продукції, зменшення витрат на її виробництво та реалізацію, недопущення реалізаційних збитків, вдосконалення структури вироблюваної продукції.

Важливим напрямом пошуку резервів зростання прибутку є зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції, наприклад, посівний фонд, добрива, засоби захисту рослин, паливно-мастильних матеріалів, енергії, амортизації основних фондів та інших витрат.

Тому, постає завдання проаналізувати структуру витрат операційної діяльності підприємств за досліджуваний період, та виділити в їх складі ті статті витрат, які, виходячи із існуючих тенденцій діяльності підприємства, можуть бути скорочені, тобто оптимізовані до певного рівня.

Для того, щоб привести витрати за статтями до порівняльного вигляду, перерахуємо їх на 1 грн. реалізованої продукції (чистого доходу від реалізації), та знайдемо таким чином мінімальний рівень витрат періоду.

Таблиця 2

**Розрахунок рівня витрат на 1 грн. чистого доходу
ТОВ АФ «ОБРІЙ» LTD**

Стаття	Рік				Мінімальний рівень витрат
	2015		2016		
	тис. грн.	рівень витрат на 1 грн. ЧД	тис. грн.	рівень витрат на 1 грн. ЧД	
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	203451		312130		
Собівартість реалізованої продукції	138275	0,67	261440	0,837	0,67
Матеріальні витрати, тис. грн.	77847	0,38	107340	0,34	0,34
Витрати на оплату праці, тис. грн.	5939	0,029	3040	0,094	0,029
Відрахування на соціальні заходи, тис. грн.	1100	0,005	1860	0,006	0,006
Амортизаційні відрахування, тис. грн.	2500	0,123	3660	0,125	0,12
Інші операційні витрати, тис. грн.	24761	0,122	31910	0,129	0,096

Розрахований мінімальний рівень витрат має слугувати підприємству тією відправною точкою, в якій постає можливим зменшення рівня витрат на 1 грн. чистого доходу при плануванні витрат у 2018 році. Таким чином, по даним витратам операційної діяльності підприємства існують резерви їх зниження за рахунок зменшення адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних витрат. Тобто, ці статті витрат у розрахунку на 1 грн. чистого доходу у 2016 році значно перевищували рівень попереднього року, відповідно, можна говорити про їх перевитрачання.

Таблиця 3

Прогнозування витрат ТОВ АФ «ОБРІЙ» LTD на 2018 р.

<i>Стаття</i>	<i>2015 рік</i>	<i>2016 рік</i>	<i>Оптимальний 2016 р, тис. грн.</i>	<i>Прогноз на 2017 рік</i>
Матеріальні витрати, тис. грн.	77847	107340	143835	168523
Витрати на оплату праці, тис. грн.	5939	3040	3128	4772,8
Відрахування на соціальні заходи, тис. грн.	1100	1860	1871	2920
Амортизаційні відрахування, тис. грн.	2500	3660	3703	5490
Інші операційні витрати, тис. грн.	24761	31910	32216	32525
Разом витрат тис. грн.	112147	147810	232061	

Досягти оптимального рівня витрат ТОВ АФ «ОБРІЙ» LTD у 2016 році вдалося лише за статтею матеріальні витрати, за іншими статтями наявне перевитрачання ресурсів підприємства, тобто існує резерв зниження витрат, що в загальній сумі складає – 14,7 тис. грн.

За даними табл. 3 бачимо, що фактичні витрати 2016 року становлять – 147810 тис. грн. визначимо оптимальний рівень витрат на 2018 рік знаючи їх мінімальний рівень на 1 грн. чистого доходу та плановий рівень чистого доходу із врахуванням його середнього коефіцієнту зростання за останні роки, який складає 1,57 пунктів: $312130 * 1,57 = 490044$ тис. грн. Отже, очікуваний чистий дохід на 2018 рік збільшиться на 1779141 тис. грн. Таким чином, виходячи із планового чистого доходу, який зростає, має відбутися й зростання собівартості продукції на 15548 тис. грн. Прогнозний обсяг собівартості в загальній сумі дорівнюватиме 328329 тис. грн. Зауважимо, що у 2018 році за прогнозами має відбутися лише

зростання витрат за собівартістю реалізованої продукції, оскільки вони напряму пов'язані зі зміною виручки від реалізації, а в нашому випадку очікується збільшення виручки у 2018 році. Інші статті витрат на 2018 рік ми оптимізуємо за критерієм мінімального рівня витрат у чистому доході. Зокрема, у 2016 році збільшились інші операційні витрати на 7149 тис. грн., порівняно із 2015 роком а в 2018 році повинні становити 32525 тис. грн.

Висновки. У ринковій економіці управління витратами, як засіб досягнення високого економічного результату виробничо-господарської діяльності підприємства, орієнтується не тільки на їх зниження, а й спрямовується на зростання прибутку та забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Варто відмітити, що керівництву підприємства потрібно приділити особливу увагу статті інші операційні витрати, оскільки за останній рік їх сума значно зросла. Це може бути наслідком знецінення запасів, псування продукції, списання та уцінки активів, сума фінансових санкцій тощо.

В результаті проведених оптимізаційних заходів, призведе до підвищення фінансового результату від операційної діяльності ТОВ АФ «ОБРИЙ» LTD в плановому 2018 році порівняно з 2016 роком на 615 тис. грн.

Отже, як висновок, ТОВ АФ «ОБРИЙ» LTD буде доцільно на 2018 рік здійснити витрати на запланованому рівні, що дасть змогу підприємству отримати їх економію, наростити обсяги діяльності та згенерувати додаткові фінансові ресурси, які потім можуть бути використані з більш ефективною віддачею.

Для формування ефективної економічної політики на підприємстві необхідно

Розраховувати ефективність витрат ще на стадії стратегічного планування. Наприклад, в агрофірмі ТОВ АФ «ОБРИЙ» LTD ця пропозиція достатньо успішно реалізована.

Для покращення збутової діяльності необхідне збільшення сегментів ринку за рахунок розширення радіуса доставки.

Для вирощування конкурентоздатної продукції необхідно використання якісного насіння, що адаптоване до існуючих кліматичних умов і здатне підвищити врожайність сільськогосподарських культур.

Пошук можливих резервів зниження витрат виробництва доводить, що резерви – це не тільки зниження збитків при використанні ресурсів, але й невикористані можливості зниження витрат. Тому, скорочення розриву між досягнутим рівнем

використання ресурсів та можливим рівнем, виходячи із оптимізації їх суми, сприятиме покращенню виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Таким чином, було виявлено те, що потрібно приділяти увагу механізму мінімізації витрат підприємства в загальній сумі чистого доходу, оскільки для ефективного використання виробничих ресурсів необхідні структурні зміни якісного характеру в сфері їх управління, як складової частини управління витратами в цілому.

Література.

1. **Азьмук Л.** Моделювання комбінаційних взаємозв'язків у системі «Витрати–Випуск»: проблеми та шляхи їх розв'язання [Текст] / **Л. Азьмук** // Стратегія економічного розвитку України. – 2006. – № 6. – С. 231-234.

2. **Андрійчук В.Г.** Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: [Монографія] / В.Г. Андрійчук. – [Вид. 2-ге]. – К. : КНЕУ, 2006. – 292 с.

3. **Бессєдін М.О.** Експертна оцінка розуміння та забезпечення дохідності підприємств: Матеріали 10 річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників «Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період» 10-11 квітня 2008 р./ **М.О. Бессєдін.** – К. : ННЦ «Інститут аграрної економіки». – С. 389-394.

4. Державна підтримка агросфери: еволюція, проблеми / **О.М. Бородіна, С.В. Кирилюк, О.А. Попова** та ін.; за ред. д-ра екон. наук О.М. Бородіної. – К.: Ін-т екон. та прогнозув. НАНУ, 2008. – 264 с.

5. **Бєдринєць М.Д.** Ефективність діяльності суб'єктів підприємництва в сучасних умовах господарювання / **М.Д. Бєдринєць** // Бізнес Інформ. – 2013. – № 4. – С. 183-190.

6. **Волонцевич С.О.** Розробка економічного механізму оптимізації структури граничних витрат на промислових підприємствах / **С.О. Волонцевич** // Вісник Харківського національного університету ім. Каразіна. – Харків : ХНУ. – 2015. – № 678. – С. 77-79.

7. Виклики і шляхи агропродовольчого розвитку / **Б.Й. Пасхавєр, О.В. Шубравська, А.В. Молдован** та ін.]; за ред. акад. УААН **Б.Й. Пасхавєра**; НАН України Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2009. – 432 с.

8. **Дієспєров В.С.** Ефективність виробництва сільськогосподарських підприємств Київського регіону / **В.С. Дієспєров.** – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 72 с.

9. **Дєгтяр А.О.** Фінансовий лізинг як механізм інвестування аграрного виробництва: [Монографія] / **А.О. Дєгтяр, М.А. Лагінін.** – Х.: ХарPI НАДУ «Магістр», 2009. – 200 с.

10. Економічний часопис – XXI. – 2010. – № 11-12. – С. 68-73.

References.

1. **Az'muk L.** (2006). Modeljuvannja kombinacijnyh vzajemozv'jazkiv u systemi «Vytraty-Vypusk»: problemy ta shljahy i'h rozv'jazannja [Modeling of Combination Interrelations in the System «Expenditures-Issue»: Problems and Ways to Solve them]. *Strategija ekonomichnogo rozvytku Ukraïny – Strategy of Economic Development of Ukraine*, No 6. pp. 231-234 [in Ukrainian].
2. **Andrijchuk V.G.** (2006). *Efektivnist' dijal'nosti agrarnyh pidpryjemstv: teorija, metodyka, analiz* [Efficiency of agrarian enterprises activity: theory, methodology, analysis]. (2d ed.). Kyiv: KNEU, p. 292 [in Ukrainian].
3. **Bjesjedin M.O.** (2008) Ekspertna ocinka rozuminnja ta zabezpechennja dohidnosti pidpryjemstv [Expert assessment of understanding and ensuring the profitability of enterprises]. Problems of Provision the profitability of agro-industrial production in Ukraine in the post-industrial period: Materialy 10 richnyh zboriv Vseukrai'ns'kogo kongresu vchenyh ekonomistiv-agrarnykyv 10-11 kvitnja 2008 r. - Materials of the 10th Annual Meeting of the All-Ukrainian Congress of Scientists of Economists-Agrarians (pp. 389 - 394). Kyiv: NNC «Instytut agrarnoi' ekonomiky» [in Ukrainian].
4. **Borodina O.M., Kyryzjuk S.V., & Popova O.L.** et al. (2008). *Derzhavna pidtrymka agrosfery: evolucija, problemy* [State support of the agrosphere: evolution, problems]. Kyiv: In-t ekon. ta prognozuv. NANU, p. 264 [in Ukrainian].
5. **Bedrync' M.D.** (2013). Efektivnist' dijal'nosti sub'ektiv pidpryjemnyctva v suchasnyh umovah gospodarjuvannja [Efficiency of activity of subjects of entrepreneurship in modern economic conditions]. *Biznes Inform – Business Inform*, No 4, pp. 183-190 [in Ukrainian].
6. **Voloncevych S.O.** (2015). Rozrobka ekonomichnogo mehanizmu optymizacii' struktury granychnyh vytrat na promyslovyh pidpryjemstvah [Development of an economic mechanism for optimizing the structure of marginal costs at industrial enterprises]. *Visnyk Harkivs'kogo nacional'nogo universytetu im. Karazina – Bulletin of Kharkiv National University. Karazyn*, Kharkiv: HNU, No 678, pp. 77-79 [in Ukrainian].
7. **Pashaver B.J., Shubravs'ka O.V., & Moldovan L.V.** et al. (2009). *Vyklyky i shljahy agroproduol'chogo rozvytku* [Challenges and ways of agri-food development]. Kyiv: NAN Ukraïny In-t ekon. ta prognozuv, p. 432 [in Ukrainian].
8. **Dijesperov V.S.** (2012). Efektivnist' vyrobnyctva sil'skogospodars'kyh pidpryjemstv Kyi'vs'kogo regionu [Efficiency of production Agricultural enterprises of the Kiev region]. Kyiv : NNC IAE, p 72 [in Ukrainian].
9. **Degtjar A.O.** (2009). Finansovyj lizing jak mehanizm investuvannja agrarnogo vyrobnyctva [Financial leasing as a mechanism for investing in agrarian production] Kharkiv: KharRI NADU «Magistr», p. 200 [in Ukrainian].
10. Ekonomichnyj chasopys – XXI [Economic magazine – XXI]. (2010). No 11-12. pp. 68-73 [in Ukrainian].

Анотація.

Артеменко О.О., Шабінський О.В. Удосконалення забезпечення ресурсами підприємств галузі рослинництва.

В статті розглянуті питання ефективного забезпечення виробничими ресурсами сільськогосподарських підприємств. Проведений аналіз виробничих витрат аграрних підприємств України, та запропонувати напрями щодо їх оптимізації. Встановлено, що управління витратами, як засіб досягнення високого економічного результату виробничо-господарської діяльності підприємства, орієнтується не тільки на їх зниження, а й спрямовується на зростання прибутку та забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Ключові слова: *ефективність, прибуток, виробничі витрати, управління виробництвом.*

Аннотация.

Артеменко А.А., Шабинский А.В. Совершенствование обеспечения ресурсами предприятий отрасли растениеводства.

В статье рассмотрены вопросы эффективного обеспечения производственными ресурсами сельскохозяйственных предприятий. Проведенный анализ производственных затрат аграрных предприятий Украины, и предложены направления по их оптимизации. Установлено, что управление затратами, как средство достижения высокого экономического результата производственно-хозяйственной деятельности предприятия, ориентируется не только на их снижение, но и направляется на рост прибыли и обеспечения конкурентоспособности предприятия.

Ключевые слова: *эффективность, прибыль, производственные затраты, управления производством.*

Abstract.

Artemenko O.O., Shabins'kyj O.V. Improvement of provision of resources of enterprises of the crop industry.

The article deals with the issues of effective provision of agricultural resources by agricultural enterprises. The analysis of production costs of agrarian enterprises of Ukraine is carried out, and to offer directions on their optimization. It has been established that cost management, as a means to achieve a high economic result of the enterprise's production and economic activity, is oriented not only to their reduction, but also aims at increasing profit and ensuring the competitiveness of the enterprise.

Key words: *efficiency, profit, production costs, production management.*